

1

In het laatste bijbelboek, de Openbaring of 'Apocalyps' van Johannes, in het zestiende hoofdstuk, worden zeven rampen opgesomd die door zeven engelen uit een soort vaten over de aarde worden uitgestort: 'de zeven schalen van de gramschap Gods', zeven bakken ellende over deze wereld, over de mensen die het beest - de anti-messias, de firma 'ploert en schender' en hun trawanten - achternalopen. Zij worden getrakteerd op gezwollen, rivieren bloed, een verzengende zon, duisternis, bliksemschichten en donderslagen, een aardbeving als nog nooit, instortende steden, wegzinkende eilanden, vallende bergen en hagelstenen, zo groot als 'talenten' staat er, als ijskoude klompen zilver. Allemaal hoogst actueel, de hitte, de branden, het bloed in de Oekraïense rivieren. In het nieuws van afgelopen dinsdag ging het over hagelstenen 'zo groot als oliebollen' in Noord-Italië. En nee, het zijn geen engelen die die de schalen vullen en rampen uitstrooien. Wij zijn het zelf. De mensheid als collectief, zij het dat bepaalde werelddelen aanzienlijk meer uitstrooien en uitstoten dan andere.

Gelukkig zijn er altijd en overal ook mensen die zich niet onderwerpen aan het beest, die dienst weigeren, in het verzet gaan, die niet rusten voordat..., die hun leven geven. Hun namen staan geschreven in de slachtofferregisters van het 'boek des levens', dat nauwkeurig wordt bijgehouden door het Lam dat is geslacht. Dat Lam is in de Openbaring van Johannes het rolmodel van en voor alle slachtoffers en heet Jezus Messias.

Enkele hoofdstukken eerder, in hoofdstuk dertien, vertelt Johannes over de oorzaken van alle ellende. Er rijst een beest op uit de zee – uit de oceaan van de volkeren. Het heeft 'tien horens en zeven koppen, en op die koppen staan godslasterlijke namen'. Telkens steken nieuwe beesten de kop op. Dat gold voor de tijd van Johannes - toen ging het over Keizers. Maar zeven is een symbolisch getal. Elke eeuw kent zijn eigen zeven godslasterlijke namen. We zullen die van vandaag maar niet noemen. Koning, keizer, president of admiraal, oorlog voeren ze allemaal - 'rivieren bloed'. Ze minachten het volk en toch loopt de massa hen achterna – de mensen werpen zich voor hen neer - stemmen zelfs op hen -, altijd weer, overal, in 'elk volk, elke taal en natie'. Ze worden, zo vertelt Johannes, opgehitst en aangestuurd door de draak; dat is de uit zijn krachten gegroeide slang van in-den-beginne, van het paradijs, die eeuwige verleider en dwarsligger. Vandaag is hij zeker ook een driftige twitteraar. Elon Musk had zijn vogeltje beter door een draakje kunnen vervangen in plaats van een door een X.

2

Rampen komen in alle tijden voor. De schrijver van Genesis, het eerste boek van de bijbel, legt de schuld daarvan al bij de mens, bij de 'godenzonen' van deze wereld: 'De aarde bedierf voor Gods ogen, de aarde rotte maar door. God zag de aarde: bedorven, de mensen gingen op aarde de weg van bederf en geweld.' Die god kon het bederf van zijn schepping niet langer aanzien en vaagde met één heftige, veertigdaagse stortbui 'alle vlees' weg, inclusief de mens. Alleen de familie Noach mocht met enkele exemplaren van alles wat op aarde leefde in de ark overleven. Daarna beloofde God dat nooit meer te doen. 'Nooit meer zal ik om de mens de aardbodem verwensen'. Als teken daarvan gaf hij zijn regenboog, en liet de aarde verder over aan de mens met zijn vrijheid. Met alle gevolgen van dien. 'Gij die gezworen hebt dat Gij nooit meer zult verdelgen deze aarde.' Nee, 'Gij', de schepper-God, zal dat niet doen. Maar wij, mensheid naar zijn beeld, wij wel.

De laatste maanden wordt er veel geschreven over A.I., artificiële/kunstmatige intelligentie. De Groene Amsterdammer besteedde er een dubbel zomernummer aan van 140 bladzijden. Velen zien kunstmatige intelligentie als een apocalyptische dreiging, een nieuwe kop op het oude beest. Er bestaat nog geen regelgeving voor. Misbruik ligt op de loer. De monsterlijke potenties ervan dringen zich op. Een hoofdrol is sinds kort weggelegd voor ChatTPG, een kunstmatig taalprogramma dat op aanvraag automatisch de meest uiteenlopende teksten kan produceren, van loei-ingewikkelde berekeningen tot literatuur; waarheid en leugen naar wens. En dat moet allemaal worden opgenomen in het toch al gigantische digitale wereldverkeer, bovenop de dagelijkse miljarden tweets, facebookberichten, insta's, mails met bijlagen, selfies en vakantiekiekjes. Dat speelt zich niet vrolijk ergens in de lucht af, in de cloud, zoals we misschien nog denken, maar materialiseert zich in een

groeïend aantal enorme, landschap ontsierende, energie slurpende blokkendozen vol kabels en chips waar steeds meer gigabytes doorheen worden gejaagd. Wat vervolgens ook weer gekoeld moet worden. Ik ben geen klimaatdeskundige, maar dacht ineens beter te begrijpen waarom de temperaturen overal ter wereld uit de hand lopen, zeeën veranderen in stoombaden, stormen en branden aan de orde van de dag zijn.

Is A.I. dan zo rampzalig? Naomi Klein, die dappere Canadese journalist en activist, schreef daarover onlangs in een artikel: 'Natuurlijk is er een wereld denkbaar waarin A.I. ingezet kan worden voor het welzijn van de mensheid en onze planeet. (...) Maar daarvoor zouden deze technologieën moeten worden ingebed in een volledig andere economische en maatschappelijke orde dan die wij nu hebben. (...) In een wereld met extreme machtsconcentratie zal A.I. eerder een angstaanjagend instrument worden om nog meer te onteigenen en te ruïneren.'

3

In de spannende biografie van Wim Hazeu las ik wat de dichter-schilder Lucebert ruim veertig jaar geleden in een interview zei: '...we moeten niet net doen of we niet in een crisissituatie verkeren, in een crisissituatie op vele terreinen.(...) Het is de taak van de dichter om dat crisisgevoel te verwoorden, maar dat niet alleen, hij heeft ook te zoeken naar de uitweg, naar de nieuwe werkelijkheid, naar wat ik eens noemde: een heelhuids weten.' De dichter moet, zoals zijn vriend Gerrit Kouwenaar: 'een hardnekkige poging doen om het volkomen in duigen gevallen kaartenhuis van religie en ideologieën te vervangen door een ander huis, een levend huis, een huis als een huid. En als ik dicht, zegt Lucebert, dicht ook ik vanuit een gerechtvaardigde wanhoop.' Luceberts beeldende kunst wordt dan ook bevolkt door talloze monsterlijke, apokalyptische wezens. Daartoe geeft de werkelijkheid permanent aanleiding, van crisis naar crisis (Wim Hazeu, Lucebert. biografie, 2018, blz 746).

De Bijbel kijkt niet vroom aan de crisissen van deze wereld voorbij, zij staat er met twee benen in, zij gaat ervan uit. De wereld is Egypte, is Babylon, is de woestijn waarin teruggestuurde migranten sterven, is de zee waarin ze massaal verdrinken. En alleen zó is zij ook één groot gedicht over het zoeken naar een uitweg, een exodus, naar 'de nieuwe werkelijkheid', nieuwe hemel, nieuwe aarde. Onze eigen dichter schreef daarover: 'De Bijbel heeft mij de 'onverzoenlijke hoop' geleerd, hoop die zich niet verzoent met de feiten; die tegen de feiten indinkt en invoelt - tegen het gelijk en het laatste woord van de machtigen, tegen de regimes, tegen de heersende economische orde' (in Jij die mij ik maakt).

Dat valt niet mee. De vraag is of wij genoeg geestkracht, genoeg geloof, hoop en liefde hebben om in die onverzoenlijke hoop te blijven volharden. Op die vraag bezinnen wij ons hier, midden in deze oververhitte en kletsnatte zomer, en door het jaar heen, van zondag tot zondag, alle dagen, dag en nacht. Moed houden, raadt Huub Oosterhuis ons aan in een van zijn allerlaatste, nog niet op muziek gezette liederen.

Klimaat-lied

Smeltende gletsjers, zwermen jonge vogels.
De polen dooien en de zeeën stijgen.
De arme bedelt om zijn dagelijks brood,
de vluchteling om onderdak te krijgen.

Ons vastgoed wankelt in de vloed, de zee
vaagt onze heuvels weg. Wij zullen wonen
in vogelnesten. Nieuwe lente komt -
haar groene gaven blinken aan de bomen.

Het zomert, wintert. Hitte veertig plus,
vriescou min vijftig. Welkom nieuwe aarde.
Soms in de nacht een koele wind steekt op:
Houd moed, wij zullen nieuwe aarde-kinderen baren.